

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.07.2019, sen. zn. 29 NSČR 206/2017, ECLI:CZ:NS:2019:29.NSČR.206.2017.1

Číslo: 60/2020

Právní věta:

Předpokladem pro zjištění úpadku dlužníka ve formě předlužení k návrhu věřitele není osvědčení existence další osoby se splatnou pohledávkou vůči dlužníku.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 31.07.2019

Spisová značka: 29 NSČR 206/2017

Číslo rozhodnutí: 60

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Insolvence, Insolvenční návrh, Úpadek

Předpisy: § 143 IZ ve znění do 30.06.2017

§ 3 odst. 3 IZ ve znění do 30.06.2017

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání insolvenčního navrhovatele zrušil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 10. 2017, sp. zn. KSCB 44 INS 31882/2014, 4 VSPH 1007/2017-A, a usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 20. 3. 2017, sp. zn. KSCB 44 INS 31882/2014-A, a věc vrátil Krajskému soudu v Českých Budějovicích k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením ze dne 20. 3. 2017, č. j. KSCB 44 INS 31882/2014-A-139, Krajský soud v Českých Budějovicích (dále též jen „insolvenční soud“) zamítl insolvenční návrh věřitele (České spořitelny, a. s.) [bod I. výroku], rozhodl o náhradě nákladů řízení (bod II. výroku) a uložil věřiteli (České spořitelně, a. s.) jako insolvenčnímu navrhovateli povinnost zaplatit státu soudní poplatek (bod III. výroku).

2. Insolvenční soud uzavřel, že:

[1] Byla osvědčena existence splatné pohledávky insolvenčního navrhovatele vůči dlužníku.

[2] Nebyla osvědčena existence dalšího věřitele dlužníka se splatnou pohledávkou.

[3] Nebylo osvědčeno předlužení dlužníka [§ 3 odst. 3 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), ve znění účinném do 30. 6. 2017].

[4] Nebyl tedy osvědčen úpadek dlužníka ani ve formě platební neschopnosti, ani ve formě předlužení.

[5] Podmínkou pro zjištění úpadku dlužníka je při obou formách úpadku vždy osvědčení toho, že insolvenční navrhovatel a nejméně jedna další osoba má proti dlužníku splatnou pohledávku (§ 143 odst. 2 insolvenčního zákona).

3. Vrchní soud v Praze k odvolání insolvenčního navrhovatele v záhlaví označeným usnesením potvrdil usnesení insolvenčního soudu v té části výroku, kterou se zamítá insolvenční návrh (část prvního výroku), změnil je ve výroku o nákladech řízení (část prvního výroku) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

4. Odvolací soud postavil své rozhodnutí na tom, že nebyla-li osvědčena existence více věřitelů se splatnými pohledávkami vůči dlužníku, pak není prostor zabývat se existencí úpadku dlužníka. To vyplývá z ustanovení § 143 odst. 2 insolvenčního zákona, podle kterého „insolvenční návrh podaný věřitelem insolvenční soud zamítne, jestliže nebylo osvědčeno, že insolvenční navrhovatel a alespoň jedna další osoba má proti dlužníku splatnou pohledávku“. Dále odvolací soud uzavřel, že insolvenční řízení je ovládáno „toliko“ zásadami uvedenými v § 5 insolvenčního zákona a jeho cílem není nalézt subjektivní právo insolvenčního navrhovatele (nejde o uplatnění nebo vymáhání jeho pohledávky), ale zjištění úpadku dlužníka a jeho řešení.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti usnesení odvolacího soudu podal insolvenční navrhovatel dovolání, jehož přípustnost vymezuje na základě § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena, nebo při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu, namítaje, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil spolu s rozhodnutím insolvenčního soudu a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

6. Dovolatel předkládá Nejvyššímu soudu k řešení následující právní otázky:

[1] Je předpokladem úpadku formou předlužení dle ustanovení § 3 odst. 3 insolvenčního zákona osvědčení, že insolvenční navrhovatel a alespoň jedna další osoba má proti dlužníku splatnou pohledávku?

[2] Lze zamítnout insolvenční návrh tvrdící předlužení dlužníka s odkazem na ustanovení § 143 odst. 2 insolvenčního zákona, ačkoli existují dva věřitelé – (insolvenční) navrhovatel, který osvědčil splatnou pohledávku, a druhý věřitel, který uzavřel dohodu o odkladu splatnosti po zahájení insolvenčního řízení?

[3] Aplikuje se v insolvenčním řízení zásada zákazu zneužití práva obsažená v ustanoveních § 2 a § 6 o. s. ř.?

[4] Lze jednání dlužníka, který po zahájení insolvenčního řízení selektivně platí pouze některé

splatné pohledávky za účelem odstranění mnohosti věřitelů se splatnými pohledávkami, respektive uzavře s druhým významným věřitelem dohodu o splátkách, ačkoli vědomě a záměrně nehradí největší splatnou pohledávku (v řádu přesahujícím 100 milionů Kč), vyhodnotit jako zneužití práva, a takovému jednání (procesní obraně dlužníka) odepřít ochranu v probíhajícím insolvenčním řízení?

[5] Pokud soud vyhodnotí jednání dlužníka (směřující k eliminaci splatných pohledávek pouze za účelem odstranění mnohosti splatných pohledávek) jako jednání zneužívající právo, může být zjištěn úpadek i za situace, že je osvědčen pouze jeden věřitel se splatnou zásadní pohledávkou a druhý věřitel s pohledávkou nesplatnou (ale jen díky jednání zneužívající právo) – právě s odkazem na ustanovení § 2 o. s. ř. a neposkytnutí ochrany zneužití práva?

III.

Přípustnost dovolání

7. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (od 30. 9. 2017) se podává z části první, článku II bodu 2 zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

8. Důvod připustit dovolání pro zodpovězení otázky ad 1/ Nejvyšší soud neměl, neboť tuto otázku již soud řešil ve svém usnesení ze dne 30. 3. 2017, sen. zn. [29 NSČR 32/2015](#), uzavíraje, že pro posuzování stavu úpadku ve formě předlužení je rozhodný souhrn všech závazků dlužníka, bez ohledu na jejich splatnost. Na tomto závěru nemá Nejvyšší soud důvod cokoli měnit.

9. Důvod připustit dovolání pro zodpovězení otázek ad 3/ až 5/ Nejvyšší soud rovněž neměl, neboť otázkou možnosti dlužníka platit i po zahájení insolvenčního řízení své splatné závazky, a odvracet tak hrozbu případného rozhodnutí o úpadku se zabýval Nejvyšší soud již v usnesení ze dne 29. 2. 2016, sen. zn. [29 NSČR 67/2014](#), uveřejněném pod číslem 62/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, vysvětliv, že právní úkony, které dlužník učinil v rozporu s omezeními nastalými v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení, jsou ve smyslu ustanovení § 111 odst. 3 insolvenčního zákona (ve znění účinném do 31. 12. 2013) vůči věřitelům dlužníka neúčinné za předpokladu, že byl posléze zjištěn úpadek dlužníka. Na závěrech zde uvedených nemá Nejvyšší soud důvod cokoli měnit. Je-li následkem porušení pravidel obsažených v § 111 insolvenčního zákona neúčinnost dotčených právních úkonů dlužníka (a to jen v případě zjištění úpadku dlužníka), musí jít o úkony platné, neboť jen úkon platný může být neúčinný. Rozhodnutí odvolacího soudu je s těmito závěry souladné.

10. Dovolání insolvenčního navrhovatele je však přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř. pro řešení otázky ad 2/, dosud v daných souvislostech dovolacím soudem nezodpovězené.

IV.

Důvodnost dovolání

11. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), se ze spisu nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelkou, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

12. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

13. Skutkový stav věci, z něž vyšly soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

14. S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro další úvahy Nejvyššího soudu rozhodný insolvenční zákon ve znění účinném do 30. 6. 2017.

15. Podle ustanovení § 3 odst. 3 insolvenčního zákona dlužník, který je právnickou osobou nebo fyzickou osobou – podnikatelem, je v úpadku i tehdy, je-li předlužen. O předlužení jde tehdy, má-li dlužník více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. Při stanovení hodnoty dlužníkovy majetku se přihlíží také k další správě jeho majetku, případně k dalšímu provozování jeho podniku, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník bude moci ve správě majetku nebo v provozu podniku pokračovat.

16. Dle ustanovení § 105 odst. 1 věta první před středníkem insolvenčního zákona, podá-li insolvenční návrh věřitel, je povinen doložit, že má proti dlužníkovi splatnou pohledávku, a k návrhu připojit její přihlášku.

17. Z ustanovení § 143 odst. 1 insolvenčního zákona potom plyne, že insolvenční soud insolvenční návrh zamítne, nejsou-li splněny zákonem stanovené předpoklady pro vydání rozhodnutí o úpadku.

18. Podle ustanovení § 143 odst. 2 insolvenčního zákona insolvenční návrh podaný věřitelem insolvenční soud zamítne, jestliže nebylo osvědčeno, že insolvenční navrhovatel a alespoň jedna další osoba má proti dlužníku splatnou pohledávku. Za další osobu se nepovažuje osoba, na kterou byla převedena některá z pohledávek insolvenčního navrhovatele proti dlužníku nebo její část v době 6 měsíců před podáním insolvenčního návrhu nebo po zahájení insolvenčního řízení.

19. Výše uvedená ustanovení je třeba vykládat tak, že předpokladem zjištění úpadku dlužníka k návrhu věřitele je jednak osvědčení oprávnění věřitele insolvenční návrh podat (aktivní legitimace), jednak osvědčení úpadku dlužníka.

20. Aktivní legitimace navrhovatele – věřitele je dána doložením existence jeho splatné pohledávky vůči dlužníku tak, jak určuje ustanovení § 105 odst. 1 insolvenčního zákona.

21. Ustanovení § 143 insolvenčního zákona je potom třeba vykládat (ve shodě s dikcí jeho odstavce 1) systematicky jako ustanovení navazující na ustanovení § 3 insolvenčního zákona upřesňující předpoklady pro rozhodnutí o zjištění úpadku dlužníka tím, že vymezuje 3 případy, kdy insolvenční soud zamítne insolvenční návrh, ačkoliv jsou naplněny znaky úpadku dle § 3 insolvenčního zákona.

22. Vedle situace, kdy neschopnost dlužníka plnit nastala v důsledku protiprávního jednání třetí osoby a lze důvodně předpokládat, že dlužník odvrátí svou platební neschopnost do 3 měsíců po splatnosti svých peněžitých závazků (§ 143 odst. 3 insolvenčního zákona), a situace, kdy stát nebo vyšší územní samosprávný celek převzal závazky dlužníka – právnické osoby, či se za ně zaručil (§ 143 odst. 4 insolvenčního zákona), soud zamítne insolvenční návrh též tehdy, byla-li mnohost věřitelů založena tím, že na další osobu byla převedena některá z pohledávek insolvenčního navrhovatele proti dlužníku nebo její část v době 6 měsíců před podáním insolvenčního návrhu nebo po zahájení insolvenčního řízení (§ 143 odst. 2 insolvenčního zákona). Obě věty tohoto ustanovení tvoří logický celek – věta druhá vymezuje pojem „další osoba“ použitý ve větě první – věta první tedy není autonomním pravidlem, ale pravidlem o důsledku situace vymezené ve větě druhé. Protože existence nejméně dvou věřitelů dlužníka se splatnými pohledávkami vůči dlužníkovi je definičním znakem úpadku jen ve formě platební neschopnosti, je třeba ustanovení § 143 odst. 2 insolvenčního zákona považovat za pravidlo, které dopadá jen na případy úpadku ve formě platební neschopnosti.

23. Lze tedy uzavřít, že předpokladem pro zjištění úpadku dlužníka ve formě předlužení k návrhu

věřitele není osvědčení existence další osoby se splatnou pohledávkou vůči dlužníku; insolvenční navrhovatel je povinen doložit existenci své splatné pohledávky a osvědčit úpadek dlužníka.

24. Protože právní posouzení věci odvolacím soudem není správné, Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadené usnesení podle ustanovení § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil. Vzhledem k tomu, že důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí insolvenčního soudu, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a vrátil věc insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).